

Mimarlık ve İlişkili Diğer Meslek /Uzmanlık Alanlarının Kapsamı Bağlamında, Genelde Meslek Pratiği ve Eğitim Süreçlerinin Yeniden Düzenlenmesi, Özelde İse Yapım Yönetimi Alanında Lisans Düzeyinde Eğitim Yapılması ve Meslek İhdasına Yönelik Çalışmalara İlişkin Kişisel Değerlendirme

Dr. Alaattin KANOĞLU

10 Aralık 2007

GİRİŞ

Günümüzün giderek karmaşıklaşan ürün ve üretim süreçleri, basit ve küçük ölçekli üretimin konusu olabilecek ürünler dışında, bir ürünün tümüyle tek bir profesyonel tarafından tasarlanıp üretilmesini olanaksız kılmıştır. Zaman içinde, ürün ve üretim sürecindeki bu karmaşıklaşma ürünü, kendisini oluşturan parçalara (altsistemler) bölmüş; üretim sürecini de bu parçalar bazında derinleşmiş profesyonellerin (uzmanlar) oluşturduğu bir ekibin eşgüdümü çalışmasına dönüştürmüştür. Artık otomobillerin ya da binaların tüm parçalarını aynı firma, kendi bünyesinde üretmemektedir. Bu uzmanlıklar da, yine zaman içinde gelişerek çeşitli disiplinlere dönüşmüştür. Yapı ustasının (master builder) inşaat mühendisi ve mimar olarak iki ayrı kimliğe doğru evrilmesi de bu doğal gelişimin bir sonucudur. Herhangi bir alandaki bilgi birikiminin, tümünün bir tek kişi tarafından öğrenilmesi çok güç, akıl dışı ya da olanaksız olduğunda, başkaca bir çıkış yolu da yoktur.

Yapı üretimi alanına baktığımızda, bu alandaki ürün ve süreç tasarımının da uzun yıllar boyunca yapıyı oluşturan altistemler bazında uzmanlaşmış profesyoneller tarafından gerçekleştirildiği görülmektedir. Halihazırda var olan mimari, statik, elektrik, mekanik vb altsistemlere ilişkin disiplinlerdeki bilgi birikimi, daha üstün niteliklere sahip ürünlerin, artan rekabet ortamında daha ucuz ve daha kısa sürede tasarımı ve gerçekleştirilmesine yönelik talebin artışının doğal sonucu olarak giderek geliştirilmiş; söz konusu bu disiplinlerin bünyesinde de yeni uzmanlık/derinleşme alanları oluşmaya başlamıştır.

PROBLEM

Belirli bir ürünün üretimine ilişkin bilgi birikimine sahip bir mesleki kimliğin, birden fazla yeni kimliğe bölünmesi ne zaman ve hangi koşullarda anlamlı, akla ve pratiğe uygun, gerekli ve geçerli olabilir? Hakim olunması gereken bilgi birikiminin bir tek insanın fiziksel ve mental kapasitesinin ötesine geçmesi, bu tür bir ayrışma için yeterli midir? Bu tür bir ayrışmanın gerekli ve geçerli olduğu kararını verebilmek için başka hangi parametre/göstergelere bakılması gerekir ve bu parametreler açısından davranış değişikliğini gerektirecek ölçütler nelerdir? Bu sorulara gereken cevaplar verilmedikçe, yapı üretim sektöründe var olan “meslek” ve “uzmanlık” alanlarının doğru tanımlamalarının yapılması da çok güçtür.

Nasıl ki üretimde ihtiyaç duyulan kalite ve kantite, talebin niceliği (scale), niteliği (complexity) ve kararlılığının (stability) bir sonucuysa, ürünü oluşturacak girdilerin kalitesi de hedeflenen çıktının kalitesinin fonksiyonudur. Bu yaklaşıma göre, üstün nitelikli binalara yönelik bir talep (“satılma arzusu” değil, onun parayla desteklenmiş halinin ifadesi olan, ekonomi bilimine ilişkin terim) yoksa; bir diğer deyişle pazardaki alıcılar, bina denen ürüne eklenecek ilave niteliklerin bedelini ödemeye yanaşmıyorsa, binaları o nitelikte üretmeyi sağlayacak derinliğine bilgisi olan uzmanlara/meslek adamlarına da bu nitelikte bir talebin oluşmadığı bir sektörde/projelerde gerek olmadığı söylenebilir. Bu durum, ekonomik faaliyetin gerçekleştiği sınırlar içinde yaygın olarak görülmekeyse, yani talep niceliksel

olarak büyük (“ölçek ekonomisi” özelliklerini taşıyan nitelikte) ve devamlılığı sağlanabilecek şekilde süreklilik ve kararlılık arzeden nitelikte (stable) değilse, ürüne bu üstün niteliklerini kazandıracak derinlemesine bilgi ve beceri sahibi profesyonellerin ayrı bir profesyonel kimlik ile tanımlanması ve dar alanlara sıkıştırılmaları yerine, belli bir mesleği yerine getirecek yetkinlikte yetişmiş ve ek olarak bu mesleki alan içinde uzmanlaşmış kişiler olarak tanımlanması doğrudur. Aksi taktirde, dar bir alanda sıkışıp kalmış, talepteki sıklık ve süreksizlikten ciddi şekilde etkilenen ve üretime katkıda bulunamayan ileri derecede uzmanlaşmış, eğitilmiş işsizler yaratılmış olacaktır.

MEVCUT DURUM

ABD, Çin, Sovyet Bağımsız Devletler Topluluğu ya da AB ölçeğinde bir üretim büyüklüğünün söz konusu olduğu “ölçek ekonomileri”nde bile küresel durgunlukların, demografik gerilemelerin yarattığı sıkıntılar gözlenebilirken, bu grupların hiç birine entegre olamamış, ve yakın/orta erimde de olabileceğine yönelik bir işaret bulunmayan, ekonomisinde ve diğer alanlarıdaki yapısal sorunlarını çözemeyen Türkiye’nin, işgücü dolaşımı konusunda bile kendi sınırları içinde sıkışmış kırılgan bir ekonomide, bu derece uzmanlaşmış alanların ayrı bir mesleki kimlik olarak tanımlanması, en azından zamansız bulunabilir. Uzmanlaşma, günümüz rekabet ortamında ayakta kalabilmek ve daha iyisini üretebilmek için vazgeçilmez bir gelişmedir; ancak, uzmanlıkların mesleki alanlara dönüşümü için gereken koşulların varlığından söz etmek ülkemiz için henüz mümkün değildir; ekonominin kırılganlığına ve sürdürülebilirlik niteliğine ilişkin göstergelere bakıldığında, yakın bir gelecekte de mümkün olacak gibi görünmemektedir.

Konuyu ve problemi tüm boyutları ile değerlendirmek yerine, ABD, İngiltere ve Çin gibi ekonomik ve demografik açıdan tamamen farklı bir noktada duran ülkelerdeki mesleki sınırların ve buna bağlı eğitim yapılanmalarının örnek olarak gösterilmesi, ancak, diğer ülkelerden hiç söz edilmemesi, en azından eksik bir yaklaşımdır. Yönetim bilimindeki kavramlardan biri olan “Durumsallık Yaklaşımı” özetle, her durum için uygun tek bir çözümün var olamayacağını söylerken, bunu yadsıyan ve görmezden gelen yaklaşımların ne kadar bilimsel olduğu tartışmalıdır.

Son 20 yıl içinde üretimde gözlemlenen uzmanlaşmanın, eğitim ve bilimsel araştırmalarda da gerçekleştiği açıkça gözlemlenmektedir. Ancak, görülen odur ki, “uzmanlık alanı” ve “meslek” ayırımında yapılan hataların benzerleri eğitim alanında da tekrarlanmakta ve hatta oradan kaynaklanmaktadır. Bu ülkede, meslek dalı olarak tanımlanabilmesi için gerekli koşulları henüz bulamamış alanlar meslek olarak tanımlanırken, bu alana ilişkin meslek adamlarını yetiştirme iddiasıyla fakültelerde yeni bölümler açılmış, yeni mesleki ünvanlar ve mesleği icra yetkileri verilmeye başlanmıştır. Sonucun, bütünü kavramakta başarısız, her biri kendi ölçeğinde (yerleşim, bina, eleman, bileşen) ve dar alanına ait bilgi birikimine sahip, ekonominin yolunda gitmediği çoğu zaman da işsiz meslek insanları olması kimseyi şaşırtmamalıdır. Tüm kritiklere rağmen, bu dönüşü çok zor olan yola girilmiş olduğu da bir gerçektir.

Ekonomik, politik, demografik, kültürel vb bir çok alanda, gelişen enformasyon ve iletişim teknolojisinin de etkisiyle her tür değişimin ivmesindeki artışın geçmiş on yıla göre bile çok yüksek olduğu görünür bir gerçektir. Bu süreç içerisinde, 21. yüzyılda insanların, hayatlarını başladıkları meslekle bitiremeyeceklerine ilişkin öngörüler her geçen gün yeni örneklerle doğrulanmaktadır. En yakın örnek, ülkemizdeki ekonomik/finansal krizlerin sonucunda bankacılık sektöründe istihdam edilen nitelikli, çok geniş bir insan kaynağının atıl kalması ve üretimden kopmasıdır. Zorlukla yetiştirdiği nitelikli insan kaynaklarını ulusal/küresel üretimin girdisi haline getiremeyen devletlerin 21. yüzyılın rekabet ortamında ayakta kalması mümkün görünmemektedir.

YAPIM YÖNETİMİ ALANINDA MESLEK İHDASI ve LİSANS EĞİTİMİ ÖNERİSİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Önemli bölümü 2005 yılında, Mimarlar Odası'nın talebi üzerine Yapı Bilgisi Anabilim Dalı'nın görüşü olarak hazırlanıp ilgili kurullara sunulan yukarıdaki görüşler ışığında, eğitimin yeniden örgütlenmesi olarak takdim edilen, ancak esas itibarıyla yeni bir mesleki alan yaratmaya yönelik girişimin değerlendirilmesi yapıldığında çeşitli noktalarda tutarsızlık ve eksikliklerin olduğu açıkça görülmektedir.

Üyesi olduğumuz kamusal eğitim/öğretim kurumlarının güncel gelişmelerin süratine uyamayan bir atalete sahip olduğu, 50 yıl önce oluşturulmuş örgütsel yapıların gerek merkezden yönetim yapılanmaları, gerekse "demokratik" ancak aynı zamanda "kişiselleşmeyen" karar alma süreçlerinin oluşturulup çalıştırılmaması gibi nedenlerle statükonun devamından, yani eylemsizlikten başka bir alternatif eylem biçiminin olanaklı hale getirilememesi nedenleriyle tam bir çıkmaza girdiği görülmektedir. Ülkemizde yasası bile bulunmayan bir meslek alanının ihdası mümkündür; ancak, örneğin, anabilim dallarının ve akademik örgütlenmenin üniversitelerimizde tartışılması ve yeniden tanımlanması için akademik kurullarda gündem oluşturmak ve konuşmak bile mümkün değildir.

Yukarıda da belirtildiği gibi, gündemdeki öneri, mimarlık eğitiminin lisans düzeyinde yeniden örgütlenmesinin ötesinde bir öneridir ve değil İTÜ Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Okulları Birliği kapsamında bile bir karar alınması biçim olarak da, içerik açısından da uygun değildir; ancak tartışmaların yapılması yararlıdır. Bu girişimin tek başarısı, eğer gerçekleşirse, bu tartışmalar sonucunda, Yapım Yönetimi alanının, İnşaat fakültelerindeki konumuna yükseltilerek Anabilim Dalı düzeyine getirilmesi ve bir uzmanlık alanı olarak yüksek lisans düzeyindeki tezsiz programlarla yaygınlaşan bir öğretim organizasyonu ile bu alandaki nitelikli insan kaynakları ihtiyacının karşılanmasına olanak verecek düzenlemelerin yapılmasının önünü açması olacaktır. Mimarlıkta Yönetim Bilimleri Anabilim Dalı'nın altında yer alacak bilim dalları tanımlı olup (Yapım Projelerinin Yönetimi - *Construction Projects Management*, Yapım Firmalarının Yönetimi - *MBA in Construction Industry*, Gayrimenkul Yönetimi - *Real Estate Management*, Tesis Yönetimi - *Facility Management* vb), halen dağıntık biçimde bulunan yüksek lisans programları ve akademik organizasyon açısından İTÜ çatısı altında doğru bir yapılanma için de buna ihtiyaç vardır. Bir ülkede, mesleki alanların yeniden tanımlanması, dar bakış açıları ve eklektik yöntemlerle gerçekleştirilemez. "Biz kurmazsak, başkaları kuracak; hatta çalışmaya başladılar bile..." gibi hayali söylemler ve dedikodular ya da "Bu anabilim dalı bize dar geliyor, en iyisi bölüm olalım" türünden ciddiyet içermeyen argümanlar üzerine mesleki yapılanmanın sorgulanması düşünülemez ve bu türden bir girişim başlatılması doğru olmaz.

Konuyu ve problemi tüm boyutları ile değerlendirmek yerine, ABD, İngiltere ve Çin gibi ekonomik ve demografik açıdan tamamen farklı bir noktada duran ülkelerdeki mesleki ve buna bağlı eğitim yapılanmalarının örnek olarak gösterilmesi; ancak, diğer ülkelerden hiç söz edilmemesi, en azından eksik bir yaklaşımdır. Yönetim bilimindeki kavramlardan biri olan "Durumsallık Yaklaşımı - *Contingency Approach*", özetle, her durum için uygun tek bir çözümün var olamayacağını söylerken, bunu yadsıyan ve görmezden gelen yaklaşımların ne kadar bilimsel olduğu tartışmalıdır. Bilindiği gibi, Rusya'nın yönlendirdiği Bağımsız Devletler Topluluğu'nda, örneğin, İnşaat Mühendisliği Üniversiteleri bulunmaktadır ve bizdeki yapılanmada Anabilim Dalı düzeyindeki Demiryolu, Baraj, Karayolu vb alanlar, bu kurumlarda bölüm düzeyinde yapılandırılmıştır. Bunun nedenlerini anlamaya çalışmadan, aynı önerinin Türkiye koşullarına uygunluğunu araştırmadan benzer bir yapılanmayı ülkemiz için önermek, en azından bilimsel bir yaklaşım değildir; o nedenle de henüz İnşaat Mühendislerimiz böyle bir öneriyi gündeme getirmemişlerdir.

Önerilen lisans eğitimine ilişkin içerik ve ders programı incelendiğinde, mimarlık ve mühendislik temel eğitiminin unsurlarını ve derslerini son derece sınırlı düzeyde içerdiği açıkça görülmektedir. Örnek olarak gösterilen ABD'deki benzer müfredata sahip okulların mezunlarının, yine ABD İnşaat sektöründeki firmalar tarafından tekniker düzeyinde işgücü olarak değerlendirildiği ve gerek ücret politikaları, gerekse istihdam şartları açısından

mimarlık veya inşaat mühendisliği lisans derecesi üzerine bu eğitim almış mezunların yanında, ikinci derece eleman gibi muamele gördükleri ABD'deki akademisyenler tarafından ifade edilmektedir.

Sunulan önerinin bir araştırma projesine dayandığı ve proje bulgularının öneriyi desteklediği ifade edilmektedir. Bu alanda inşaat sektörünün bir ihtiyacı olduğu gerçektir; bunun için araştırma yapmaya bile gerek duyulmayabilir. Ancak, buradan ulaşılan sonuç, rapordan anlaşıldığı kadarıyla, tek çarenin bölüm düzeyinde örgütlenme olduğudur ki, bu sonuca nasıl varıldığı belirsizdir. Rapor, sebep - sonuç ilişkileri ile bir yere varmayı ve bunun için konuyu tüm yönleriyle ele almayı değil, fikr-i sabit hale gelmiş bir yere varmak için gerekçeler hazırlamak üzere tasarlanmış gibi görünmektedir. O nedenledir ki, madalyonun bir yüzünün görüldüğü bu rapor, diğer yüzünün görünür hale getirilmesini başkalarından beklemektedir. Değil bir meslek alanı ihdası önerisi, herhangi bir araştırma projesi önerisi bile bu yönleri eksikse, geri çevirilir niteliktedir. Bu çalışmanın ve buna dayanan önerinin akademik ve bilimsel yönüyle de, araştırma metodolojisi vb açılardan son derece zayıf olduğu ortadadır.

Küreselleşme olgusu, üretimdeki ilişkileri değiştirirken, eğitime ilişkin yapıların da yeniden gözden geçirilmesini zorunlu kılmaktadır. Birlikte çalışabilirlik - *interoperability* kavramı küresel iletişimi sağlamaya yönelik bilgisayar teknolojilerinden, küresel hizmet dolaşımını sağlamaya yönelik altyapıların oluşturulmasına kadar çok geniş, çok boyutlu ve çok katmanlı bir yapılanmayı zorlamaktadır. Bu stratejik gelişimin taktik düzeyde üretim ve üretimi gerçekleştirecek nitelikli insan kaynaklarının eğitime yansımada alınan bir çok kararın arkasındaki mentaliteyi doğru okumak gerekir. Bu nedenledir ki, 4 + 2 yaklaşımı AB ie bütünleşme çabalarında uyulması gereken bir zorunluluk olarak karşımızdadır. Bu zorunluluk, gerekçelerinden kopuk, salt biçimsel olarak algılamamızın son derece yanlış olduğu bir karardır. Böylece, artık 4 yıllık lisans derecesiyle mesleki uygulama yetkisinin verilmesi gibi bir saçmalığı sonlandırmanın ve staj dönemi ile birlikte 8 senelik bir süreci öngörmesinin çok ötesinde, belli alanlarda yığılma ve sıkışıklıkların ya da ekonomik krizlerin sonucu iş kayıplarının olduğu durumlarda, binbir güçlükle yetiştirilen insan kaynaklarının kısa bir uzmanlık eğitimiyle bir başka ihtiyaç alanına kaydırılmasına da olanak verecek düzenlemeleri içermektedir.

ÇÖZÜM

Çözüm, bu yapı içerisindeki sınırlamalar da dikkate alındığında, durağan, gelişemeyen/ değişemeyen/dönüşemeyen yapılardan vazgeçip, değişime/dönüşüme/uyum sağlamaya olanak verecek esnek yapı ve süreçler tanımlamak; yasaklayıcı, daraltıcı tavırlardan uzaklaşıp, kolaylaştırıcı ve açılım sağlayacak davranış kalıplarına yönelmek olabilir. Mühendislik mezunlarının bir-iki senelik işletme eğitimi alarak üretime mühendis kimlikleri ile değil, yönetici kimliğiyle katılımlarının sayısız örneği, otomotiv, bankacılık, elektronik vb dahil bir çok sektörde açıkça görülmektedir. Ağırlık merkezi sürekli değişen bir platformun üzerinde yer alan bir objenin, dengesini koruyabilmesi, kendi ağırlık merkezini de sürekli değiştirebilecek esneklikleri gösterebilmesine bağlıdır.

Bu bağlamda, çeşitli mesleklerin kapsamında uzmanlık alanı olarak tanımlanan derinleşme konularının yeni mesleki alanlar olarak bütünden ayrıştırılıp, üretim sistemindeki ilişkilerin yeniden tanımlanmaya çalışılması sürecinde, başta belirtilen tehlikeleri bertaraf etmenin de tek yolu bu esnek yaklaşım olabilir. Bu sorunun çözüm yöntemi, sektördeki meslek pratiğini biçimlendiren kurum ve kuruluşlardaki alan paylaşımına yönelik kaygılara dayanan tartışmalar değil, eğitim süreci ve bu süreçteki bütünü dikkate alarak en iyi örgütsel yapılanmayı ticari kaygılardan bağımsız biçimde geliştirebilecek platformlardaki geleceğe yönelik stratejik bakış açılarını da içeren, bilimsel tabana dayalı tartışmalar olsa gerektir. Bu açıdan, akademik camianın sorumluluğu çok büyüktür; burada yapılan stratejik yanlışların, meslek pratiğinin de yanlış biçimlenmesine neden olduğu yakın zamandaki örneklerle açıkça görülmüştür.

Kelime anlamı ile “mimar”, yapı üretimindeki sınırlı anlamının ötesinde, çok geniş bir alana ilişkin yaratıcı faaliyetleri gerçekleştiren profesyoneller için kullanılmaktadır. “Ekonominin mimarı” gibi kavramlar düşünüldüğünde, açıkça anlaşılmaktadır ki “her şeyin mimarı vardır”. Kent-bölge ölçeğinden, eleman-bileşen ölçeğine kadar, yapma çevrenin (built-environment) tasarımı, birbirinden kopuk uzmanlık/mesleki alan sahipleri tarafından gerçekleştirilebilecek bir faaliyet değildir. Bir kentin sokaklarını-parklarını dolduran “kent mobilyaları” ile o kenti oluşturan meydanların, binaların karakteri arasında, bir binanın dış cephesi ile içindeki mekanların üsüpları arasındakine benzer bir ilişki olması “mimari bütünlüğün” gereğidir. Bu bütüncül çözümü ortaya koyabilmek için, üretime katılan tüm tasarımcıların birbirleri ile ortak bir dili asgari düzeyde konuşabilmeleri gerektiği gerçeğini nasıl görmezden gelebiliriz? Üretim bilgisine tek bir kişi tarafından hakim olunamayacak ölçüde büyük, çeşitli ve karmaşıklık düzeyi yüksek bir ürünü üretebilmek için uzmanlaşmak zorunda kalan profesyonellerin, söz konusu ürünü amaca uygun biçimde ve tek bir kişi tarafından tasarlanmışçasına bütünlük arzedecek biçimde ortaya koyabilmesinin, bu ortak dil ve anlayış ile gerçekleştirilebilecek bir “takım çalışması” sonucunda mümkün olduğu açıktır.

Öte yandan, tüm bu olumsuz gelişmeleri olumluya dönüştürebilmek için ihtiyaç duyulan mekanizmalar da gelişmektedir. Küreselleşme ile sağlanan kültürler arası yoğun ilişki, mimarlık eğitimine de olanca hızıyla yansımaktadır. Yurtdışındaki üniversitelerle, değişim programları çerçevesinde, on sene önce öngörmekte zorlanacağımız sayıda öğrenci/öğretim elemanı değişimi sağlamakta olup, üniversitemiz kapsamındaki değişimlerde mimarlık fakültesi, oran olarak bu gelişimin en ön sırasında yer almaktadır. Kurumlar arası değişimlerin bu yoğunluğa eriştiği günümüzde, çok yakın geçmişte aynı meslek alanının uzmanlık alanları niteliğinde olan ve yakın zamanda ayrı mesleki alanlar olarak tanımlanmaya başlayan, esas olarak aynı altyapıyı gerektiren alanlar arasındaki geçişlerin de sağlanabilmesi neden mümkün olmasın diye düşünülebilir. Bu doğrultuda, bir çok çift anadal (double major) programının fakülte lisans programları düzeyinde geliştirildiği bilinmektedir.

Çeşitli mesleklerin sınırlarını çizmeye yönelik çerçeve yasa ve bunu izleyecek meslek yasalarının paralelinde, insan faaliyetlerinin gerçekleştiği ürün olan binaların; bu binaları ortaya koymaya yönelik meslek pratiğinin ve kaçınılmaz olarak mesleki eğitimin çitasını yukarıya çekmeye ve tüm bunların başarımı için bölgesel/küresel ölçekte bir standardizasyonun sağlanmasına yönelik “Bologna Süreci” gibi düzenleyici kararların muhatabı olan ülkemizdeki mimarlık kurumlarının, yetiştirdikleri profesyonellerin bölgesel/küresel ölçekte insan kaynaklarının dolaşımı için ihtiyaç duyulan vasıflara sahip olabilecekleri bir eğitimi gerçekleştirecek örgütlenmeye ihtiyacı olduğu açıktır. Eğitimin dört yılda bittiğinin zımnen de olsa kabul edildiği, yaşam boyunca mesleki yenilenme ve gelişimi reddeden bir anlayıştan, mesleki yetkinliğin sürekli sorgulandığı ve bu nedenle “sürekli eğitimin” ve bunu sağlayacak örgütlenmelerin temel eğitim organizasyonu kadar önemli hale geldiği bir yapıyı hep birlikte oluşturmak zorundayız.

Belirli alanlara odaklanan ve parçalara bölünen eğitimin, bütünlü ilişkisinin kopmaması; bir takımın üyeleri olarak birlikte çalışması gereken profesyonellerin aynı dili konuşabilmesi ve belirli işlevlere ve uzmanlıklara olan talebin daralması durumunda, standart altyapıya sahip biçimde yetiştirilen meslek adamlarının, “yaşam boyu sürekli eğitim” felsefesi ve bunu destekleyen mekanizmalar/eğitim enstrümanları (yüksek lisans programları/yoğunlaştırılmış kurslar/seminer ve konferanslar vb) ile yetişmiş insan kaynağı sıkıntısı hissedilen alanlara kaydırılmasına olanak verecek esneklik içeren/kolaylaştırıcı düzenlemelerin birlikte düşünülmesi zorunluluğu artık günümüzün küreselleşen dünyasında açıkça ortaya çıkmaktadır.

SONUÇ

Tüm bu söylenenlerin yansıtmayı amaçladığı bakışın ana hatları doğrultusunda varılmak istenen sonuç, somut ifadelerle aşağıda yer almaktadır:

- Mimarlık, bütüne ilişkin bakış gerektiren bir meslektir; yapma çevrenin oluşturulmasındaki tüm faaliyetleri kapsar. Çok farklı üretim ölçekleri ve koşulların olduğu bir bölüm coğrafyanın dışında genel uygulama bu yöndedir.
- Bu alandan ayrıştırılan uzmanlık alanlarının, bağımsız meslek alanlarına dönüştürülmesi yerine, uzmanlık alanları olarak kalması ve 4 yıllık ortak eğitimden süresince ve ondan sonra buralara yönelimin olanaklı hale getirilmesini amaçlayan yapısal çözümlere gidilmesi daha doğru bir yaklaşım olurdu; ancak bu fırsat kaçırılmıştır. Ancak, yeni bölümler ve meslek alanları ihdas ederek kompartmanlaşmayı arttıranın ve bu sorunu daha fazla derinleştirmenin de anlamı yoktur.
- Gelineen noktada, uzmanlık bilgisine talep olmayan projelerde uzman olmayan mimarların görev almasına; uzmanlık gerektiren projelerde ise bu uzmanlıklara sahip profesyonellerin ayrı meslek erbabı ya da aynı mesleğin içindeki bir uzman kimliğiyle üretime katılabilmemesinin mümkün kılınmasına yönelik düzenlemeler, gerek eğitim, gerekse meslek pratiği boyutunda yer alacak yasal düzenlemelerle olanaklı hale getirilmelidir.
- Bir kültür merkezindeki konser salonunun akustik projesini hazırlayacak uzman mimara olan talep de, büyük ve karmaşık projelerde proje yönetimi eğitimi almış mimar/inşaat mühendislerine (petrol rafinerisi vb kimi mekanik yönü ağır basan projelerde, örneğin makina mühendislerine) olacak talep de, basit ve küçük ölçekli binalara olan talebi yerine getirecek “pratisyen” mimarlara olan talep de bu sistemde karşılanabilmelidir. Lisans eğitimi+Uzmanlık Eğitimi+Sürekli Eğitim yapısı içinde hangi mesleki alanlardan gelenlerin, yüksek lisans, doktora ve sürekli eğitim kapsamında sürdürülecek hangi ilave eğitimler ile hangi işlevleri gerçekleştirmeye talip olabilecekleri deskriptif biçimde ve kompartmanlaşmaya yönelik bir yaklaşımla değil, performansı esas alan bir düzenleme ve yaklaşım ile tanımlanmalıdır.
- Çift anadal programlarında öğrencinin makul bir sürede diğer meslek/uzmanlık alanında yetkin hale gelebileceği program düzenlemeleri ders planlarında yapılarak lisans programı sürecinde meslek insanlarının ilişkili alanlardaki bilgi birikimi ve altyapısını oluşturmaya yönelik bir çözüm olarak yaygınlaştırılmalı ve kolaylaştırılmalıdır.
- 4 yıllık yüksek lisans eğitiminin sonrasında, uzmanlık eğitimine ilişkin alanlar yeniden ve gerçekçi şekilde tanımlanmalı; tezli programların kontenjanları azaltılarak, tezsiz programların öğrenci sayıları artırılmalı; tüm lisans mezunlarının uzmanlaşmaya ve birden fazla alana yönelebilmelerini kolaylaştırıcı düzenlemelere gidilmelidir. Böylece, mimarlık eğitimi bütüne ilişkin altyapıyı oluşturan bir eğitim olarak 4 yıllık lisans eğitimi kapsamında yeniden düzenlenmeli; mimarlardan ayrılan ve ayrı bir meslek haline dönüştürülen alanlardaki profesyonellerin sadece kendi alanlarında hizmet üretebilmesinin yaratacağı istihdam daralması problemi çift anadal vb çözümlerle ortadan kaldırılırken; “pratisyen” ya da “yetkisiz” mimar konumundan, “uzman” ve “yetkin” mimar konumlarına giden yollar da açık ve tanımlı hale getirilmelidir. Çift anadal uygulaması ile lisans düzeyinde yapılabilecek geçişlerin, yüksek lisans programlarında “uzman mimar” ve “yetkin mimar” formasyonlarına gidiş yollarında da yapılabilmesi böylece mümkün olabilecektir.
- Bu yaklaşımda mimarlardan ayrılan alanların uygulama alanları nasıl sınırlandırılmış oluyorsa, mimarlık lisans programından mezun olan profesyonellerin uygulama alanları da aynı şekilde sınırlandırılmış olmaktadır; tek fark, her aşamada makul bir ilave çaba ile çeşitli alanlara ilişkin yeterliğin edinilebilmesi ve mesleki alanın genişletilebilmesine olanak tanınmasıdır.
- Tüm bu yapının hayata geçirilebilmesi için, eğitim kurumlarının meslek pratiği ve eğitim programlarına yansıyan, uzmanlığa yönelik eğitim programlarını verebilecek akademik örgütlenmelerini de yeniden düşünmeleri ve eğitimin mimarisini de yeniden tasarlamaları gerekecektir.

- Yapım Yönetimi alanı özelinde ise, bu alanın mimarlık fakültelerinde de tıpkı inşaat fakültelerinde olduğu gibi, anabilim dalı düzeyine çıkarılması zorunluluğu vardır. Endüstri mühendislerinin kavramlarıyla ifade etmek gerekirse, Ürün Yönetimi (Tasarımı)- *Product Management* ile ilgili eğitim veren Mimarlık ve İnşaat Mühendisliği bölümlerinin, Süreç Yönetimi - *Process Management* açısından da uzmanlaşmayı önemsemesi ve buna ilişkin örgütlenmeye organizasyon şemasında gereken hiyerarşik düzeyde yer vermesi kaçınılmazdır.
- Yapım Yönetimi eğitiminin, 50 yıl öncesinin ezberi ile devam ettirilen günümüzdeki tezli yüksek lisans programları ile yapılması ve öğretim üyelerinin yükleri nedeniyle bu programa kabul edilen sınırlı sayıdaki öğrenci ile uygulamadaki ihtiyacı karşılanması olanaklı değildir. Enstitülerimizdeki her programın tezli ve tezsiz türlerinin eş zamanlı olarak açılması, akademik yönde ilerleyecek az sayıda aday için sınırlı kontenjan içeren ve öğrencilerini maddi zorlukları nedeniyle iş yaşamlarına ağırlık vererek, uluslararası düzeyde sonuçlar üretmekten alıkoyan mevcut durum da düzeltilerek, performansı yüksek tezli programların hedeflenmesi; mesleki uygulama açısından ihtiyaç duyulan mezunlar için ise kredisi yüksek, yeterli sayıda ders içeren, bu amaçla çeşitli disiplinlerle bugünkünden daha yoğun ilişki içerisinde olabilen (örnek olarak yapım yönetimi alanı için, hukuk, psikoloji vb alanlar) tezsiz programların öngörülmesi uygun olacaktır.
- Mimarlık bölümü müfredatı içinde paralel programlar oluşturulması önerisi 4 yılda mesleki uygulama yetkisi verilmesine ilişkin hastalıklı yaklaşımın geçerli olduğu dönemde çaresizlikten önerilen bir seçenek olup, günümüzde bu “paralel program” artık 4 + 2 lik yapının 2 yıllık son kısmına taşınmalı, yani uzmanlaşma artık “pratisyen mimar” olarak kalmakla yetinmek istemeyenlerin başvuracağı ve tıp alanındaki kadar önemli hale geldiği için sınırlı kontenjanla daha da değerlendirilecek olan yüksek lisans düzeyindeki öğretimle sağlanmalıdır.